

غلط‌های ترجمه‌ای بیانیه لوزان

چکیده

متاسفانه بیانیه لوزان نیز همانند توافقنامه ژنو دارای غلط‌های فاحش و بی دقتی‌های ترجمه‌ای است که مهمترین آنها در این نوشته بیان خواهد شد.

مقدمه

در قراردادهای بین‌المللی‌ای که کشورهای طرف مذاکره، زبان متفاوتی دارند، لازم است متن قرارداد به زبان اصلی هر کشور نوشته شود و قید گردد که تمامی این نسخه‌ها اعتباری یکسان دارند. البته این پیشنهادی نیست که از جانب نویسنده ارائه شده باشد بلکه امری است که در قراردادها و توافقنامه‌های بین‌المللی رخ داده است.

به عنوان مثال در معاهده منع گسترش سلاح‌های هسته‌ای - ان پی تی - که ایران نیز عضو آن است - این قاعده لحاظ شده است. ماده یازدهم ان پی تی تصریح می‌کند:

«این پیمان، متن انگلیسی، روسی، فرانسه، اسپانیولی و چینی آن که همگی از اعتبار یکسانی برخوردارند، در آرشیو دولت‌های امانت‌دار محفوظ خواهند بود. نسخه‌های تایید شده این پیمان، باید توسط دولت‌های امانت‌دار به دولت‌های امضاکننده و ملحق شده به آن ارسال شود.»

دلیل این امر این است که در مذاکرات همواره کشورها تلاش می‌کنند متن قرارداد به نفع خودشان نوشته شود، بنابراین از عبارات و واژه‌ها به بهترین شکل برای تحقق منافعشان استفاده می‌کنند و چون تسلطشان به زبان بومی خود بیشتر از زبان بیگانه طرف مقابل است، زبان بومی کشورشان را رها نمی‌کنند و به زبان رقیب خود متمسک نمی‌شوند.

در توافقات هسته‌ای چنین امری تاکنون در دولت یازدهم رعایت نشده و امیدی هم به رعایت آن در توافق نهایی وجود ندارد. سند رسمی توافقنامه ژنو و بیانیه لوزان به زبان انگلیسی نوشته شده است. بنابراین تنها متن انگلیسی توافقنامه‌ی ژنو و بیانیه‌ی لوزان معتبر است و متن فارسی آنها هیچ ارزش و اعتبار حقوقی ندارد.

اگرچه متن فارسی ژنو و لوزان به لحاظ حقوقی بی ارزش است اما بسیار مهم است. زیرا برداشت و ارزیابی مردم ایران اعم از نخبگان و عموم مردم از این توافقات بر اساس متن فارسی آنها می باشد. از این رو فارغ از بی اعتباری حقوقی آن از جهت تاثیری که در قضاوت و برداشت ملت ایران از دستاورد تیم دارند بسیار حائز اهمیت است.

متأسفانه هم ترجمه توافق ژنو و هم بیانیه لوزان دارای غلطهای فاحش است. این که چنین امری چرا رخ داده است شایسته توجه و حائز اهمیت است. البته زیر سوال بردن سطح سواد انگلیسی تیم مذاکره کننده امری نامعقول و دور از ذهن است. زیرا نه متن این توافقات بسیار دشوار است و نه سطح سواد انگلیسی تیم پایین است. متهم کردن مترجمین به بی دقتی و سبب کاری آن هم در ترجمه سندی با این درجه از اهمیت نیز بسیار دور از ذهن است. زیرا آقای دکتر ظریف در گفتگوی تلویزیونی در شبکه یک سیما تصریح می کند:

«همکاران بنده آن را ترجمه کردند و من به همکارانم گفتم که باید مطمئن باشیم که **عین متن ترجمه شود** و ما به جلسهی وزرا در اختتامیه رفتیم و بنده و عراقچی دوباره این متن را مشاهده کردیم تا کم و زیادی از متن اصلی نداشته باشد و اطمینان پیدا کنیم. و **وزرا منتظر ما بودند که بتوانیم ترجمهی دقیقی برای متن داشته باشیم**.»^۱

نویسنده تمایلی برای بیان نظر نهایی خود ندارد و از این رو قضاوت را به خواننده واگذار می کند و وارد بررسی ترجمه متن می شود.

اشکالات ترجمه ای

اشکالات ترجمه ای متن دو دسته می باشد:

دسته اول اشکالاتی است که **دلالت متن را تغییر می دهد و معنای متفاوتی را بیان می کند** که چنین اشکالاتی برای یک توافقی بین المللی **فاجعه** محسوب می شود. چون طرف مقابل یک چیز تعهد داده و شما چیز دیگری فهمیده اید.

دسته دوم اشکالاتی است که اگرچه معنای متن و تعهد داده شده را عوض نمی کند اما شایسته یک توافق

بین المللی نیست و زیبنده مترجمین یک سند بین المللی نیست.

^۱. گفتگوی تلویزیونی دکتر ظریف، شنبه ۱۶ فروردین ۱۳۹۴، برنامه شامگاهی نگاه یک.

۱. ترجمه های غلط که دلالت و معنای متن را تغییر می دهد

۱. فردو

مطابق ترجمه وزارت خارجه، ۵+۱ در بخش مربوط به فردو متعهد شده است:

«در این مرکز همکاری بین‌المللی در حوزه‌های **تحقیق و توسعه** مورد توافق، مورد تشویق قرار خواهد گرفت»

مطابق ترجمه فوق، **هم در حوزه تحقیق و هم در حوزه توسعه**، همکاری های بین‌المللی مورد تشویق قرار خواهد گرفت در حالیکه متن انگلیسی می‌گوید:

"International collaboration will be encouraged in agreed areas of **research**."

معادل فارسی کلمه **research**، «**تحقیق**» می‌باشد. متن انگلیسی تصریح دارد که همکاری های بین

المللی تنها در زمینه **تحقیق** که می‌تواند صرفاً نظری و کتابخانه‌ای باشد مورد تشویق قرار خواهد گرفت.

در متن انگلیسی به **Development** که معادل فارسی آن «**توسعه**» می‌باشد هیچ اشاره‌ای نشده

است. بنابراین ۵+۱ بر خلاف ترجمه وزارت خارجه هیچ تعهدی را در زمینه **Development** یا «**توسعه**» نپذیرفته است.

۲. پروتکل الحاقی

در بخش مربوط به نظارت‌ها و شفافیت‌های بیشتر که از جانب ایران پذیرفته شده ترجمه وزارت خارجه چنین است:

«مجموعه تدابیری برای نظارت بر اجرای مفاد برجام، شامل کد اصلاحی ۳.۱ و اجرای

داوطلبانه پروتکل الحاقی مورد توافق واقع شده است.»

مطابق ترجمه فوق ایران موافقت کرده تا **داوطلبانه** پروتکل الحاقی را اجرا کند. اما در متن انگلیسی

هیچ نشانی از واژه‌ای که معنای داوطلبانه بدهد وجود ندارد. واژه‌ای که **داوطلبانه** معادل آن فرض شده

است **provisional** می‌باشد.

A set of measures have been agreed to monitor the provisions of the JCPOA including implementation of the modified Code 3.1 and **provisional** application of the Additional Protocol.

در هیچ فرهنگ لغتی **provisional** به معنای داوطلبانه نمی باشد. در فرهنگهای لغت معتبر

انگلیسی^۲، کلمه **provisional** به معنای **موقت** می باشد. اگر بنا بود تصریح شود که ایران به صورت

داوطلبانه و نه به صورت **موقت**، پروتکل الحاقی را اجرا می کند باید از لفظ **voluntarily** به معنای

داوطلبانه استفاده می شد نه لفظ **provisional** که هیچ ارتباطی با داوطلبانه ندارد.

توضیح تفاوت حقوقی این دو واژه مفصل است. اما جهت توجه دادن خواننده به دقت ها و ظرافت

های حقوقی کلمات، به یک نکته مهم اشاره می شود:

مطابق کنوانسیون وین تمامی قراردادها و موافقت نامه های بین المللی باید **داوطلبانه و آزادانه**

باشد.^۳ زیرا اگر کشوری از روی اجبار به امضای قرار دادی یا موافقت نامه ای وادار شده باشد آن توافق،

ارزش و اعتبار حقوقی نخواهد داشت. بنابراین، در همه قراردادها و توافقهها، اصل بر این است که آن توافق به

صورت داوطلبانه از سوی کشورها پذیرفته می شود.

قید داوطلبانه و آزادانه بودن قراردادها یکی از بهترین مستمسک های حقوقی ما برای خارج شدن از

چنین تعهد ظالمانه ای خواهد بود. خدا را شاکریم که در این متن، بر خلاف ترجمه فاجعه بار کنونی واژه

voluntarily در متن انگلیسی نیامده است. زیرا در صورتی که در متن اصلی قید می شد ایران به صورت

داوطلبانه پروتکل الحاقی را پذیرفته است هیچ مستمسک حقوقی به جز نقض طرف مقابل برای خروج ایران

از زیر این توافق ظالمانه باقی نمی ماند. اما خوشبختانه این اتفاق نیفتاده است و ما در آینده ای که ملت ایران

انتخاب متفاوتی را رقم بزند می توانیم با تمسک به این اصل کنوانسیون وین، ادعا کنیم چنین قراردادی آزادانه

و داوطلبانه نبوده است و تحت تحریمهای شدید اقتصادی و تهدیدهای نظامی امضا شده است و بدین ترتیب

این طوق ذلت را از گردن ملت ایران به دور افکنیم.

^۲. برای مثال فرهنگ لغت کمبریج، **provisional** را چنین توضیح داده است:

for the present time but likely to change; **temporary**

^۳. مقدمه کنوانسیون وین: با درک این که اصل **رضایت آزادانه** و اصل حسن نیت و قاعده الزام آور بودن تعهدات بصورت جهانی مورد قبول قرار گرفته است ...

مطابق ترجمه وزارت خارجه یکی از تعهداتی که ۵+۱ در بخش همکاری‌های بین‌المللی پذیرفته چنین است:

«ایران در همکاری‌های بین‌المللی در حوزه‌های انرژی هسته‌ای مشارکت خواهد نمود که می‌تواند شامل **ساخت** نیروگاه‌های هسته‌ای و راکتورهای تحقیقاتی شود»

مطابق جمله فوق ایران می‌تواند در ساختن نیروگاه‌های هسته‌ای و تحقیقاتی مشارکت داشته باشد. مثلا ساخت بخشی از راکتور را متقبل شود. نتیجه این امر افزایش دانش و مهارت فنی متخصصین هسته‌ای و همچنین زمینه ساز استفاده ایران از تجربیات سایر کشورهای هسته‌ای خواهد شد.

پیش از بررسی صحت ترجمه فوق نگفتن این نکته را جفا به خوانندگان می‌دانم و آن این‌که: مطابق همین ترجمه غلط هم ۵+۱ نمی‌گوید ایران **حتما** در ساختن نیروگاه‌ها مشارکت خواهد داشت و ۵+۱ **موظف** است این کار را انجام دهد، بلکه می‌گوید «می‌تواند» شامل ساخت نیروگاه‌های هسته‌ای و راکتورهای تحقیقاتی شود» و این به لحاظ حقوقی یعنی این‌که الزامی برای ۵+۱ در مشارکت دادن ایران وجود ندارد. اما بر فرض چشم پوشی از عدم الزام ۵+۱ به مشارکت دادن ایران و با فرض الزام ۵+۱ به انجام این کار باید گفت در متن انگلیسی هیچ صحبتی از **مشارکت در ساخت** نشده است. تصریح متن انگلیسی چنین است:

Iran will take part in international cooperation in the field of civilian nuclear energy which can include **supply** of power and research reactors.

وزارت خارجه ایران کلمه **supply** را به **ساخت** ترجمه کرده است. در صورتی که معادل ساخت در لاتین **building** و **construction** می‌باشد. **Supply** به معنای **تهیه، تامین و تدارک** می‌باشد.

بنابراین تعهدی که ۵+۱ به ایران داده این نیست که ایران می‌تواند در **ساختن** نیروگاه‌های هسته‌ای مشارکت داشته باشد بلکه تعهد ۵+۱ این است که ایران می‌تواند در **تهیه و تامین** نیروگاه‌ها مشارکت کند. مثلا بخشی از سهام آن را بخرد و هزینه مالی آن را تامین کند.

یکی از خطوط قرمز غربی‌ها این است که به هیچ عنوان نمی‌خواهند ایران به عرصه تکنولوژی‌های پیشرفته وارد شود. حال چطور قابل قبول است که خودشان ایران را در ساخت نیروگاه‌های اتمی که یک صنعت پیشرفت محسوب می‌شود مشارکت دهند؟

جمله اول متن وزارت خارجه در خصوص راکتور آب سنگین اراک چنین است:

راکتور تحقیقاتی پیشرفته آب سنگین در اراک با همکاری مشترک بین المللی باز طراحی و نوسازی خواهد.

مطابق ترجمه فوق راکتور اراک در قالب یک همکاری مشترک بین المللی مثل هر همکاری مشترک دیگری بازطراحی و بازسازی خواهد شد. اما آیا پروژه مشترک بازطراحی و بازسازی اراک یک پروژه مثل پروژه مشترک دیگر می باشد؟ آیا بازطراحی و بازسازی اراک پروژه ای همانند ساخت یک نیروگاه تحقیقاتی معمولی است؟ ترجمه فارسی چنین امری را به ذهن متبادر می کند. اما متن انگلیسی چیز دیگر می گوید:

An international joint venture will assist Iran in redesigning and rebuilding a modernized Heavy Water Research Reactor in Arak.

در زبان انگلیسی و براساس فرهنگ های معتبر انگلیسی^۴ venture به معنای کاری است که قبلا سابقه نداشته و توام با ریسک یا عدم قطعیت است. در زبان انگلیسی به هر اقدامی venture گفته نمی شود. مثلا اگر بخواهیم در مزارع شمال برنج یا در لاهیجان چای یا در خراسان زعفران بکاریم هیچیک از این اقدامات venture محسوب نمی شود. اما اگر بخواهیم در خراسان چاه نفت استخراج کنیم یا در خلیج فارس ماهی خاویار پرورش دهیم اینها venture هستند. زیرا چنین کاری تاکنون نشده است و همراه با مخاطره و ریسک است.

متن انگلیسی به درستی بر این نکته تاکید دارد که همکاری مشترکی که بناست در ساخت راکتور اراک شکل بگیرد یک joint venture است. اما چرا در بیانیه بر این امر تاکید و تصریح می شود که همکاری مشترک در اراک یک همکاری خاص و joint venture است؟ چرا ۱+۵ می خواهد تصریح کند که بازطراحی اراک یک اقدام مخاطره آمیز مشترک است؟ چون باز طراحی و بازسازی یک راکتور آن هم در حالی که حدود نود درصد کارهایش انجام شده تاکنون در دنیا انجام نشده است. چون نیازی به این کار نیست. زیرا از همان ابتدا و بر اساس نیازهای کشور نوع راکتور و قدرت آن مشخص می شود و بر اساس یک نقشه ساخته می شود. دلیلی ندارد که طراحی یک راکتور را - آن هم در مراحل اتمام نه آغاز - بخواهند عوض کنند.

^۴ برای مثال فرهنگ لغت کمبریج در ذیل واژه venture می نویسد:

a new activity, usually in business, which involves risk or uncertainty.

این کار مثل آن است که کارخانه سازنده پژو تصمیم بگیرد ماشین پژو را در آخرین مراحل ساختش به ماشین بنز تبدیل کند.

این توضیحات مخاطره آمیز بودن بازطراحی اراک را نشان می دهد اما این سوال کماکان باقیست که چرا ۵+۱ دوست دارد به این امر تصریح کند؟ تصریح به این امر چه نفعی برای ۵+۱ دارد؟ مطابق ادعای ایران باید بازسازی راکتور اراک بر طبق جدول زمانی باشد تا ۵+۱ نتواند با کش دادن بازسازی آن، عملاً ایران را برای سالهای طولانی مثلاً بیست سال از راکتور اراک محروم کند. پیش از ارزیابی این تدبیر ذکر نکته ای لازم و ضروری است. مطابق توافق صورت گرفته باید قلب راکتور اراک از جای خود خارج شود و با یک قلب جدید که توان تولید پلوتونیوم تسلیحاتی نداشته باشد جایگزین شود. لازم به توجه است که اگر قلب راکتور از جای خود خارج شود بازگرداندن آن سر جای خود دارای خطرات ایمنی می باشد و به عبارت دیگر قابل بازگشت نیست. از این رو زمانی که قلب راکتور اراک از سر جای خود خارج شد و خیال ۵+۱ از بسته شدن دست ایران راحت شد تعلل ها آغاز خواهد شد. وقتی که مسئول ایرانی به آنها اعتراض کند که چرا در کار تعلل می کنید و بر طبق جدول زمانی پیش نمی روید؟ طرف مقابل در حالی که لبخندی آکنده از تحقیر و تمسخر بر لب دارد خواهد گفت: **Mr! as I said it is a venture** و کاملاً حق با اوست زیرا جدول زمانی در کاری که **venture** است جنبه برآوردی و تخمینی دارد نه قطعی و تخلف ناپذیر.

۲. تحریم‌ها

بخش تحریم‌های امریکا چنین ترجمه شده است:

و ایالات متحده نیز اجرای تحریم های مالی و اقتصادی ثانویه مرتبط با هسته ای را، همزمان با اجرای تعهدات عمده هسته ای ایران به نحوی که توسط آژانس بین المللی انرژی اتمی راستی آزمایی شود، متوقف خواهد کرد.

در متن فوق به خاطر عدم پابندی دقیق به متن اصلی بعد از کلمه «همزمان» عبارت **اجرای تعهدات هسته ای ایران** آورده شده است و خواننده را به این اشتباه می اندازد که توقف تحریمها همزمان اقدام ایران است. در حالی که متن انگلیسی این گونه نیست.

and the US will cease the application of all nuclear-related secondary economic and financial sanctions, **simultaneously with the IAEA-verified implementation by Iran of its key nuclear commitments.**

ترجمه دقیق متن فوق چنین است:

و امریکا اجرای تحریم‌های ثانویه اقتصادی و مالی مرتبط با هسته‌ای را **همزمان** با **تایید آژانس** **مبنی بر** **اعمال تعهدات کلیدی هسته ای توسط ایران** متوقف خواهد کرد.

عبارت فوق به درستی تصریح دارد که ابتدا ایران به تعهدات خود عمل خواهد کرد و اگر آژانس پایبندی ایران به تعهداتش را تایید نمود آنگاه امریکا اجرای تحریم‌های ثانویه اقتصادی و مالی مرتبط با هسته ای را متوقف خواهد نمود.

۳. غنی سازی

جمله اول بخش مربوط به غنی سازی چنین ترجمه شده است:

همچنان که ایران برنامه صلح آمیز هسته ای خود را دنبال می کند،

در حالی که متن انگلیسی چنین است:

As Iran pursues **a** peaceful nuclear programme

بنابراین ترجمه صحیح آن عبارتست از:

همچنان که ایران **یک** برنامه صلح آمیز هسته ای را دنبال می کند.

نکته مستتر در این جمله این است که بر خلاف ادعاهای صورت گرفته، در بیانیه لوزان هیچ صحبتی از

حق هسته ای یا حق غنی سازی برای ایران به میان نیامده است. آنچه در بیانیه لوزان آمده این است: ایران

همچنان که یک برنامه صلح آمیز هسته ای را دنبال می کند ...

۴. نوسازی راکتور اراک

در متن فارسی لوزان بخش مربوط به آب سنگین اراک صحبت از **نوسازی** راکتور شده است:

راکتور تحقیقاتی پیشرفته آب سنگین در اراک با همکاری مشترک بین المللی باز طراحی و نوسازی خواهد.

در حالی که در متن انگلیسی همان گونه که در ذیل مشاهده می شود صحبت از بازسازی است و نه نوسازی که بار مثبتی را به ذهن مخاطب القا می کند.

An international joint venture will assist Iran in redesigning and **rebuilding** a modernized Heavy Water Research Reactor in Arak.

همان گونه که ملاحظه شد متن دو صفحه ای و نه چندان دشوار بیانیه لوزان حاوی اغلاط فاحش و بی دقتی های ترجمه ای است. دو فرض کم سواد یا بی دقتی برای تیم مذاکره کننده قابل قبول نیست و خواننده خود تلاش کند فرض مناسبتری را برای چنین خطایی پیدا کند.

به امید بازگشت اقتدار، عزت و خود باوری به دولت

غلطها و بی دقتی های ترجمه بیانیه لوزان				
ترجمه های غلط				
ردیف	آدرس	انگلیسی	ترجمه وزارت خارجه	ترجمه درست
۱	بخش فردو	research	تحقیق و توسعه	تحقیق
۲	بخش پروتکل الحاقی	provisional	داوطلبانه	موقت
۳	بخش همکاریها	supply	ساخت	تهیه و تامین
ترجمه های غیر دقیق				
ردیف	آدرس	انگلیسی	ترجمه وزارت خارجه	ترجمه دقیق
۱	بخش راکتور اراک	joint venture	همکاری مشترک	همکاری بامخاطره
۲	بخش تحریمها	simultaneously with the IAEA-verified implementation by Iran of its key nuclear commitments	همزمان با اجرای تعهدات هسته ای ایران ...	همزمان با تایید آژانس ...
۳	بخش غنی سازی	As Iran pursues a peaceful nuclear programme	همچنان که ایران برنامه صلح آمیز هسته ای خود را دنبال می کند.	همچنان که ایران یک برنامه صلح آمیز هسته ای را دنبال می کند.
۴	بخش راکتور اراک	redesigning and rebuilding	نوسازی	بازسازی